

STUDIU
privind îmbunătățirea cadrului normativ-legislativ
național din domeniul proprietății intelectuale
în vederea încurajării activității inovatoare

Concluzii și recomandări

Din cele expuse în prezentul Studiu rezultă următoarele concluzii:

1. Fenomenul inovării este profund sistemic, multifactorial, multifuncțional, dinamic și complex, fiind determinat de întregul context socio-economic. Respectiv, studierea lui în scopul evidențierii posibilităților de intervenție la nivel de politici, dar și la nivel operațional, necesită o abordare sistemică adecvată, multilaterală și completă. În condițiile globalizării economiei și accelerării dezvoltării tehnologice este necesară o nouă politica de inovare care presupune coordonarea activității tuturor decidenților strategici în cercetare-inovare și dezvoltare economică.

2. Activitatea inovatoare în consecință este de asemenea foarte complexă și include un șir de alte activități de tip științific, tehnic, tehnologic, organizatoric, educațional, financiar, comercial etc. Ea vizează nu doar crearea, protecția și comercializarea rezultatelor cercetărilor științifice, dezvoltarea cunoștințelor, dar și "distribuția" de cunoștințe și competențe în economie și în societate în general, perfecționarea și eficientizarea proceselor tehnologice, organizaționale, de marketing, educația și pregătirea cadrelor, instruirea angajaților, diversificarea și îmbunătățirea calității produselor și serviciilor, promovarea lor pe piețele interne și din străinătate.

3. Practica internațională demonstrează că dezvoltarea eficientă a inovațiilor poate fi asigurată de un sistem național de inovare funcțional - **ecosistem de inovare** - care include oamenii, instituțiile și industriile referitoare la infrastructură, educație, formare și activitățile de cercetare și dezvoltare, un mediu concurențial sănătos, precum și legislația, cadrul de politici, instituțiile de stabilire a standardelor, structura industriei și aspecte care facilitează transferul internațional de tehnologie și absorbția acesteia, resurse financiare suficiente, de asemenea și interacțiunile dintre toate aceste componente.

4. Ecosistemul de inovare oferă o viziune obiectivă a proceselor de inovare în strânsă legătură cu politicile macroeconomice și educaționale, mai largi, și percepe inovarea ca rezultat al interacțiunii dintre actorii implicați, în scopul de a transforma o idee într-o soluție sau de a aduce un produs sau serviciu pe piață. Această abordare sistemică necesită o gândire conceptuală inovatoare ce permite factorilor de decizie politică să identifice mai bine punctele de sprijin sau link-urile slabe în cadrul sistemului, sporește capacitățile de coordonare, sincronizare și echilibrare a factorilor limitativi ai proceselor și valorificarea sinergiilor dintre componentele sistemului de inovare.

5. În Republica Moldova nu s-a constituit un ecosistem de inovare adecvat cerințelor contemporane. Sistemul național de inovare existent este fragmentar și lacunar. Deși au fost adoptate, în special în ultima perioadă, mai multe documente de politici care întrunesc un ansamblu de obiective axate pe domeniul inovării și o totalitate enormă de acțiuni, unele dintre acestea intersectându-se, nu este prevăzută o conlucrare și coordonare a activităților de implementare, nu există o viziune clară asupra naturii și căilor optime de promovare a procesului inovativ. Or, spectrul larg al conceptului de inovare determină necesitatea unei abordări sistemice și în materie de politici aferente.

6. Pentru sistemul național de inovare existent sunt caracteristice un șir de probleme comune pentru mai multe țări cu economie în tranziție:

- caracterul suboptimal al actualelor eforturi de educație, de cercetare-dezvoltare și inovare; lipsa rețelelor de instituții S&T, cum ar fi universitățile, institutele de cercetare, organismele de standardizare; izolarea acestor instituții de sectorul real al economiei;
- nivelul inadecvat de coordonare între principalele domenii de politici publice - fiscale și monetare, investițiile străine, proprietatea intelectuală, concurență, comerț, dezvoltarea agricolă și industrială, mediu, sănătate, etc. - care pot fi interconectate cu investițiile în dezvoltarea S&T; chiar și pentru domenii foarte apropiate, cum sunt C-D, inovarea și proprietatea intelectuală, politicile sunt dispersate și lipsite de consecutivitate și coordonare;
- incorporarea insuficientă a produselor inovative în relațiile de piață, ce se soldează cu lipsa unei piețe a inovațiilor. Acest fapt împiedică utilizarea eficientă a resurselor destinate dezvoltării inovaționale;
- accesul dificil la finanțare, lipsa cadrului normativ privind capitalul de risc (venture), axarea insuficientă a activității de cercetare aplicată pe creșterea competitivității, pe domeniile prioritare și necesitățile societății, stimularea insuficientă a activităților de inovare prin documentele de politici publice, lipsa statisticilor oficiale privind activitatea de inovare;
- lipsa de consultare și participare a tuturor actorilor principali - agenții guvernamentale, mediul de afaceri, mediul academic, instituții S&T, consumatori, asociații profesionale și societatea civilă – în formularea și implementarea politicilor S&T și de inovare etc.

7. Pentru Republica Moldova sunt de asemenea caracteristice lipsa unei strategii clare de dezvoltare a managementului public al inovării și dispersarea funcțiilor de management a inovării între diferite organe guvernamentale. Perfecționarea managementul inovațional este necesară atât la nivel de stat, cât și la nivelul institutelor academice și universităților, la toate etapele ciclului de viață al produselor inovative - de la nașterea ideii inovatoare până la obținerea profitului din inovare, în particular, pentru a asigura comercializarea efectivă a rezultatelor activității de cercetare științifică.

8. Încurajarea activității de inovare în Republica Moldova nu are un caracter sistemic, ci poartă un caracter fragmentar. Din totalitatea enormă a mecanismelor de încurajare a activităților de inovare aplicate în străinătate, în țara noastră se utilizează doar următoarele:

- promovarea infrastructurii procesului inovațional (parcurile științifico – tehnologice, incubatoarele inovaționale, centrele de transfer tehnologic din universități etc.);
- parteneriate dintre mediul de afaceri și mediul academic în cadrul parcurilor științifico – tehnologice și incubatoarelor inovaționale;
- cofinanțarea directă din fonduri publice a proiectelor inovaționale de transfer tehnologic a rezidenților (până la 50%), practică prin intermediul AITT;
- finanțarea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii de inovare;
- prestarea serviciilor în mod gratuit sau la prețuri reduse, în special reduceri la tarife pentru arenda încăperilor și serviciilor comunale pentru rezidenții parcurilor științifico-tehnologice și incubatoarelor de inovare;
- acordarea facilităților la achitarea taxelor de protecție a invențiilor, designului industrial și altor obiecte de PI prin intermediul AGEPI.

9. Printre problemele majore ce țin de stimularea inovării, cu care se confruntă Republica Moldova, se numără:

- capacitățile de inovare reduse ale întreprinderilor, în special ale IMM-urilor, care nu sunt jucători principali în inovația tehnologică;
- compartimentarea sectorului S&T, ceea ce conduce la dispersarea și dublarea eforturilor și la un nivel general de performanță scăzut;
- capacitatea și motivația deosebit de slabă de inovare S&T în sectorul public;
- ineficiența modelului S&T de alocare a resurselor pentru inovarea și a sistemului de evaluare a proiectelor inovaționale;
- lipsa mecanismelor pentru remunerarea personalului remarcabil și încurajare a inovației și activităților de pionierat.

10. Experiența internațională atestă că metodele și politicile de încurajare a activității inovaționale diferă în funcție de stadiul de dezvoltare a economiei și de întregul context socio-economic al unei țări și trebuie corelate cu acestea. În economiile bazate pe resurse și în cele aflate în tranziție spre o economie bazată pe eficiență (acesta este și cazul Republicii Moldova) un rol decisiv îl au re-inovațiile bazate pe asimilarea și absorbția tehnologiilor importate în scopul sporirii capacităților inovaționale naționale, investiția masivă în educație și dezvoltarea resurselor umane, repartizarea preferențială a surselor financiare în favoarea domeniilor prioritare pentru favorizarea importului tehnologiilor și echipamentului necesar, creditele de lungă durată pentru finanțarea investițiilor în industrie și importul masiv al mijloacelor de producere și al uzinelor construite „la cheie”.

11. Pentru implementarea cu succes a noilor tehnologii este nevoie de existența unui anumit nivel de pregătire pentru asimilarea cunoștințelor tehnologice provenite din exterior, în primul rând de forță de muncă înalt calificată și de un nivel minim al dezvoltării tehnologice. Un rol important în acest proces le revine instituțiilor de învățământ superior și celor profesional-tehnice. Dezvoltarea capitalului uman prin educație și formare profesională este esențială pentru sporirea capacității de absorbție a inovațiilor. În Republica Moldova numărul specialiștilor în domeniile științelor reale, tehnologice și ingineresti este în continuă scădere, iar tineretul talentat alege să-și continue studiile peste hotare, fără a se întoarce să muncească în țară.

12. Proprietatea intelectuală este un veritabil catalizator pentru dezvoltarea inovațională, având rolul esențial de protejare a cunoștințelor împotriva înstrăinării și folosirii ilegale și

oferind astfel stimulente inovatorilor pentru a genera noi idei și concepte, pentru a le implementa în beneficiul societății. Transferurile de tehnologii spre țările cu economii emergente depind de protecția puternică a drepturilor de PI, în special a drepturilor de brevet.

13. Drepturile de proprietate intelectuală puternice au drept scop stimularea inovării, permițând inventatorilor să-și însușească veniturile din investițiile lor. PI, de asemenea, joacă un rol important în crearea, difuzarea și utilizarea noilor cunoștințe pentru inovare. Managementul adecvat al PI reprezintă un instrument eficient pentru stimularea activității inovaționale și maximizarea beneficiilor provenite din utilizarea rezultatelor activității intelectuale.

14. În Republica Moldova este edificat un Sistem național de PI modern, având o structură instituțională funcțională și un cadru normativ adecvat, armonizat cu standardele internaționale și *acquis-ul comunitar*, conținând toate normele necesare menite să asigure protecția drepturilor de PI în activitatea inovațională. Principalele impedimente care mai persistă în domeniul PI nu sunt de natură legislativă, dar țin de aplicarea eficientă a drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv în ceea ce privește valorificarea acestor drepturi, fapt ce are legătură directă cu activitatea inovațională.

15. Pentru Republica Moldova, la fel ca și pentru alte țări cu economie în tranziție, este caracteristic nivelul insuficient de conștientizare a rolului drepturilor de PI în transferul de tehnologie și inovare. Lipsa conștientizării drepturilor de proprietate intelectuală este unul dintre obstacolele cu care IMM-urile se confruntă frecvent atunci când încearcă să facă uz de proprietatea intelectuală pentru creșterea afacerii lor.

În baza constatărilor și concluziilor expuse, în scopul stimulării activității inovaționale, pot fi formulate următoarele propuneri și recomandări generale ce vizează îmbunătățirea eficienței sistemului național de inovare și consolidarea capacităților participanților săi:

1. Studierea și preluarea bunelor practici internaționale în vederea constituirii și dezvoltării unui **ecosistem de inovare** cât mai complet, adaptat condițiilor specifice socio-economice ale Republicii Moldova, cu stabilirea rolului și funcțiilor fiecărui actor din cadrul acestui sistem, cu evidențierea legăturilor și corelațiilor dintre aceștia, găsirea elementelor funcționale dar și eventualelor lacune și constrângeri pentru a elabora mecanismele adecvate cele mai eficiente de coordonare politică a sistemului, reieșind din scopurile ce trebuie atinse.

2. Consolidarea politicii de inovare prin preluarea bunelor practici internaționale în scopul promovării optimale a producerii, distribuției și utilizării noilor cunoștințe, care implică, printre altele:

- extinderea cererii de cercetare-dezvoltare-inovare prin sporirea potențialului de absorbție a inovațiilor de către mediul de afaceri; creșterea capacităților sale de asimilare și perfecționare a tehnologiilor și know-how; dezvoltarea capitalului uman prin educație și formare profesională;
- dezvoltarea unui set modern de instituții și mecanisme aferente pentru coordonarea și finanțarea organizațiilor publice de cercetare;
- îmbunătățirea sinergiilor între domeniile prioritare ale activităților de inovare, răspândirea inovării dincolo de parcurile științifice și incubatoarele de inovare și promovarea mai multor clustere și rețele inovative bazate pe piață;

- consolidarea interacțiunii dintre actorii sistemului de inovare, în special între organizațiile publice de cercetare și industrie;
- atragerea mai activă a întreprinderilor străine în sistemul de inovare în curs de dezvoltare.

3. Accelerarea dezvoltării infrastructurii inovaționale în scopul sporirii capacităților sistemului de inovare:

- crearea centrelor de marketing, educaționale, de dezvoltare a afacerilor și diversificarea serviciilor oferite în cadrul parcurilor științifico/tehnologice și incubatoarelor de inovare;
- antrenarea sectorului privat în extinderea infrastructurii inovării prin încurajarea creării centrelor de consulting, informaționale, de transfer tehnologic etc.;
- extinderea componentei comerciale a infrastructurii inovaționale ca condiție immanentă a creșterii eficienței ei și îmbunătățirii serviciilor acordate;
- consolidarea și sporirea capacităților entităților de suport existente, crearea de noi clustere, parcuri și incubatoare specializate și de noi entități de suport, conform practicilor europene, și anume: *Garage-uri inovaționale, Acceleratoare, Start-up-uri și spin-off-uri, clustere științifico-tehnologice* etc.
- crearea platformei de interacțiune „Cercetare/Business” în scopul corelării ofertei din partea instituțiilor de cercetări științifice publice și private din țară, precum și a infrastructurii inovaționale existente, pe de o parte, și cererii de servicii de cercetare din partea antreprenorilor, pe de altă parte; atragerea reprezentanților businessului real pentru evaluarea potențialului economic al proiectelor de inovare și transfer tehnologic;
- extinderea cooperării internaționale (integrarea, inclusiv a clusterelor existente, precum și a parcurilor și incubatoarelor de inovare, în rețele internaționale de dezvoltare) în vederea obținerii accesului direct la sursele europene de finanțare (programe);
- dezvoltarea serviciilor de coaching și mentorat pentru întreprinderile emergente;
- implementarea monitorizării și evaluării activității parcurilor științifico-tehnologice și incubatoarelor de inovare;
- dezvoltarea cooperării strânse și eficiente între mediul de afaceri, universități, instituții de cercetare și stat (clustere de cercetare, clustere TIC, clustere industriale sau clustere inovative).

4. Aprofundarea, extinderea și completarea sistemică și radicală a politicilor de inovare tradiționale prin crearea de modele și metode de guvernare inovatoare și participativă, revizuirea completă și monitorizarea continuă a metodelor, procedurilor și realizărilor în cadrul diferitelor instituții, precum și a interacțiunii dintre acestea. Îmbunătățirea cadrului regulator al activității inovaționale:

✓ La nivel macroeconomic:

- elaborarea unui model inovațional transparent, flexibil, nediscriminatoriu și previzibil;
- actualizarea direcțiilor prioritare ale sferei C_D și inovare reieșind din contextul socio-economic și strategia de dezvoltare a țării;

- atribuirea responsabilității și funcțiilor de coordonare a acțiunilor ce țin de domeniul inovării unei singure instituții cu un statut administrativ înalt, sau crearea unui Consiliu pentru inovare deopotrivă scopurilor și importanței activității inovatoare pentru dezvoltarea economică;
- implementarea unei analize a tuturor actelor legislative de ordin economico-financiar și tehnico-științific înaintate spre aprobare în vederea impactului asupra inovării;
- depășirea receptivității insuficiente a sectorului real față de activitatea de inovare;
- elaborarea cadrului normativ pentru funcționarea eficientă a parteneriatului public-privat în sfera C-D și inovare și promovarea acestuia în scopul stimulării investițiilor private în cercetare, protecția drepturilor de PI și inovare;
- promovarea și formarea unui mediu concurențial sănătos și onest ce creează motivații firești pentru inovare provenite din funcționarea mecanismului pieței;
- simplificarea procedurilor administrative fiscale, urmărind ca acestea să nu creeze un mediu repulsiv pentru investitori și întreprinderi și asigurarea coerenței și stabilității politicilor fiscale;
- adoptarea de către Guvern a măsurilor de stimulare a capitalului de risc;
- încorporarea produselor inovatoare în relațiile de piață prin modalitățile specifice de comercializare și capitalizare;
- ✓ La nivel microeconomic:
  - încurajarea implementării la nivel corporativ a managementului inovației;
  - capitalizarea OPI prin reflectarea valorii lor în rapoartele financiare și amortizarea acestora;
  - sporirea/facilitarea accesului întreprinderilor inovative la sursele financiare.

5. Elaborarea (preluarea sau adaptarea) și implementarea unei metodologii moderne de monitorizare a proceselor/activităților de inovare și de evaluare a impactului inovării și transferului tehnologic în plan economic și social, care să contribuie la sporirea performanțelor inovative, la crearea unui mediu cu cea mai eficientă structură, instituții și politici ce încurajează inovarea la nivelul operatorilor economici. Racordarea sistemului național de evidență statistică a activității de inovare la standardele europene și internaționale. Introducerea unor noi criterii de evaluare a rezultatelor cercetării, efectuate de la bugetul de stat, luând în considerare gradul de utilizare în producție.

6. Aplicarea definiției extinse a inovării pentru a încadra în politicile de sprijin a întreprinderilor nu doar inovațiile de produse și procese (inovațiile tehnologice), dar și inovațiile organizaționale și de marketing (inovațiile din sfera serviciilor, inclusiv din sfera informaticii (digitalului)).

7. Constituirea unui cadru favorabil antreprenoriatului inovativ, inclusiv facilitarea creării întreprinderilor inovative prin simplificări administrative și stimulente fiscale. Stimularea activității întreprinderilor inovative pentru creșterea eficienței sistemului de generare și difuzare a cunoștințelor:

- preluarea experienței internaționale în vederea stabilirii criteriilor clare privind atribuirea statutului de întreprindere inovativă;
- adoptarea facilităților fiscale pentru întreprinderile inovative;
- încurajarea întreprinderilor inovative în vederea cooperării și colaborării acestora cu organizațiile din sfera științei și inovării din țară și străinătate.

8. Examinarea oportunității de adoptare și implementare a unor măsuri de stimulare a inovării și activității științifico-inovaționale, în special instrumente financiare eficiente de susținere și motivare a activităților de inovare din partea statului, larg utilizate în practica internațională, în scopul creării unui mediu economic propice și a climatului investițional favorabil funcționării întreprinderilor inovatoare:

- finanțarea companiilor private de C-D din diverse fonduri, inclusiv atragerea surselor de finanțare extrabugetară a C-D și acordarea de comenzi de stat;
- crearea fondurilor de investiții în inovații;
- aplicarea finanțării cu capital de risc (venture) a inovării și investițiilor de tip business-angels;
- creditarea preferențială pentru C-D de perspectivă și promovarea proiectelor inovaționale;
- acordarea facilităților și vacanțelor fiscale, facilităților vamale și altor măsuri protecționiste (rambursare pentru plata dobânzilor la împrumuturi, acordarea de credite bugetare, asistență financiară prin intermediul mecanismului de leasing etc.) întreprinderilor inovative, în primul rând a celor din sectorul IMM;
- aplicarea unui regim accelerat al amortizării fondurilor fixe;
- înlesniri sau scutiri la impozitarea activității de C-D și producere în domenii prioritare;
- dotarea de către stat a companiilor industriale mari pentru procurarea licențelor de utilizare a tehnologiilor pe bază de brevete și know-how, cu condiția asumării unor obligațiuni privind exploatarea acestora;
- crearea condițiilor prielnice pentru transferul de noi tehnologii din străinătate;
- coordonarea programului investițional de stat cu interesele industriei naționale;
- selectarea și susținerea prin ajutor public a unor întreprinderi inovative cu un mare potențial de creștere;
- crearea de către autorități a unor mecanisme de facilitare a accederii întreprinderilor inovative la piețele internaționale de export;
- încurajarea absorbției tehnologiilor avansate din străinătate în baza facilitării leasingului acestora, atragerea investițiilor străine în sectorul C-D și inovare etc.;

9. Utilizarea eficientă a sistemului de protecție a proprietății intelectuale în vederea stimulării activității de inovare orientată spre creștere economică:

- dezvoltarea capacităților unităților publice de cercetare, întreprinderilor, mediului de afaceri privind managementul proprietății intelectuale;
- crearea cadrului necesar în vederea sporirii capacităților de C-D și de valorificare a drepturilor de PI;
- implementarea mecanismului de susținere a brevetării invențiilor autohtone în străinătate; motivarea protecției invențiilor autohtone în alte țări;
- stimularea utilizării potențialului proprietății intelectuale ca instrument de obținere a avantajelor concurențiale;

- asigurarea accesului mediului de afaceri la rezultatele cercetărilor finanțate din surse bugetare;
- facilitarea accesului IMM-urilor la surse externe de cunoaștere și tehnologie, în special la informația de brevet, inclusiv la bazele de date internaționale;
- informarea și stimularea mediului de afaceri în vederea protecției și utilizării PI;
- dezvoltarea pieței obiectelor de proprietate intelectuală;
- creșterea gradului de conștientizare a mediului de afaceri, în special a IMM, privind utilizarea sistemului de proprietate intelectuală pentru dezvoltarea avantajelor competitive;

10. Efectuarea studiilor în domeniul managementului științei, orientate spre cercetarea și perfecționarea:

- managementului activităților de cercetare în cadrul programelor/proiectelor de cercetare-dezvoltare implementate;
- managementului inovațional atât la nivelul institutelor academice și universităților, cât și la nivel de stat pentru a asigura comercializarea efectivă a rezultatelor activităților de cercetare științifică;
- formelor de întocmire și prezentare a actelor de primire-predare și a dărilor de seamă (intermediare și finale);
- formelor de întocmire și prezentare a propunerilor de proiecte (pachete de informații);
- instrumentelor de finanțare aplicate în UE în vederea preluării celor mai bune practici;
- mecanismelor de monitorizare a evoluției activității în cadrul proiectelor de cercetare-dezvoltare;
- formelor de automatizare a circuitului documentației din domeniul de competență prin prisma aplicării noilor tehnologii IT etc.

11. Creșterea numărului și calității absolvenților în științe, tehnologie, inginerie și matematică pentru a crea o masă critică de forță de muncă capabilă să creeze și să transfere noile tehnologii:

- popularizarea științei, încurajarea studierii de către studenți a științelor fundamentale;
- stimularea întoarcerii în țară a studenților/cercetătorilor prin programe de promovare a talentelor, încurajarea repartizării doctoranzilor, postdoctoranzilor la întreprinderi, încurajarea circuitului liber al profesorilor, cercetătorilor și tehnicienilor între universități și întreprinderi;
- adaptarea educației și strategiilor de formare nevoilor actuale ale societății pentru a determina persoanele să fie creative, să se angajeze în inovare și să beneficieze de rezultatele creației pe bază de proprietate intelectuală.

12. Dezvoltarea și promovarea culturii inovării, potențialului de inovare și antreprenoriatului prin preluarea bunelor practici internaționale, inclusiv:

- încurajarea creării asociațiilor locale de șefi de întreprinderi care oferă coaching și mentorat pentru întreprinderile emergente, în scopul diminuării ratei de eșec;
- dezvoltarea capitalului uman prin educație și formare profesională; elaborarea programelor de educație profesională și tehnică, reieșind din prioritățile economiei

- naționale; de perfecționare continuă perfecționare a deprinderilor, sporire a capacității de inovare și a posibilităților de amplasare în câmpul muncii a studenților;
- facilitarea conștientizării de către managementul corporativ a oportunității încurajării comportamentului inovativ al angajaților;
  - dezvoltarea programelor de formare privind rolul antreprenoriatului și al inovării prin intermediul programelor de studii superioare;
  - susținerea creării și dezvoltării de noi întreprinderi cu valoare adăugată înaltă și creșterea rolului acestora în promovarea inovării competitive și crearea de noi locuri de muncă etc;
  - implementarea în curricula universitară a unor discipline ce țin de domeniul inovării managementului inovativ, protecția PI, creativitate etc.